

nivalói sincsenek, de a versek háttérében munkáló változtatásigény állandó; bele-nyugvása nem kényszerű hozzátörődés adottnak látszó sorsához, inkább a tudomásulvétel felszínre gesztustalan, de mélyében a meg nem szűnő zaklatottság állapotát visszahangoztató mélyvilág nyugtalanító számvetése, azé, aki a letaroltatás csöndjében a „magányhoz csúnyul”, virág nem vidítja, és neki se visz, aki *Idegen arc*-ot lát, mikor (a költő) karjába, „mintha hideg tóba jönne...”.

Serfőző a néma önvizsgálat folyamatát közvetíti, jelzi, hogy ez a tortúra falak között megy teljesedbe, az emlékezet mégis úgy rögzítette, mintha szabad ég alatt élné férfikorát is, ahonnan gyerekkorára mint messzibe sülyedt, de valamikor megszakitatlannak remélt ünnepségre pillantana vissza. Szertartása már-már kultikus áhítattal idézett kellékei: ásó, kapa, a tanya fölé kifeszülő napos vagy fergeteges égbolt, háta mögött a szélverte fák, folyamatosan hallatszó madárszárnyuhogás, verébri-csaj; ezután elkövetkezik a szerelem zöld ideje, az pipaccsal, gallyakkal „tolakodik az éghez”. Serfőző is ég fele nyújtózik, és nem haza vágyik, hanem el; esze parancsára kimenne a tájból, de az nem ereszti, holott „lábam alatt válok rommá, árnyékkal húzódzkodok össze. Föl kellene gyűlnöm a világgal! Jaj annak, kinek szívében nincs szándék, csak alázat”. Ő tehát marad, fegyvertelenül vonul át szűkösre méretezett lehetőségei világán, belső kiterjedése tágulásával vigasztalja magát és keze vasszerszá-mával, mely örökségül marad az utánajövőknak. Elvágódása csak néha csap magasra. Eszköztárát kötete egészében a természetből kölcsönzi. A megőrzött gyermek-áhitat ökörnyálként, alig láthatóan úszik férfikora fölött. Versbeli énje a valóságos-hoz mindig közel áll, bajait egy hangyára testálná, „tájékat elkerülte az idő”, észre se vette őt. Mi maradt, „ha mégis megtévedne az ember?” a szerszámok, a fejsze, mely „a dögokról szól”.

A hagyományos versformákat nem kultiválja. Áttetsző, artisztikus tónusát dísz-telel, érdes disszonanciákkal ellenpontozza; csak a belső dallamra látszik figyelni, ir-tózik a tiszta rímtől, egyívű dallámvezetéstől. A XX. századi zene szerkesztéskövetel-ményeit igyekszik (a könyv kétharmadában sikerül is!) megvalósítani. A kassáki, weöresi hatást szerencsésen hasonlította sajátjává. Érzésárnyalatait, apró benyomá-sait, világnézete kivetítését mindig a „cselekvő” növény- és állatvegetációra bízta. Robotoló élőlényei az alvilágnak: tetűk, rovarok „rombolnak, zabálnak” a zéróvers-ben, ahol az ember megint csak szerszámmal műveli tovább a világot, mert van-e más lehetősége? Serfőző akkor is költő, ha rossz verset ír, mert: mintha életformája lenne a versbe áttett létezésforma és nem program. A válogatás kifogástalan. (*Szép-irodalmi Könyvkiadó 1970.*)

SOLYMOS IDA

## MINDENNAP FORRADALOM

**NYERGES ANDRÁS: VALAKI GYŐZÖTT; SIMOR ANDRÁS: PARTIZÁNERDŐ**

Két verseskönyv kevesebb okkal is egymás mellé kerülhetne. Nyerges és Simor alkotói elkötelezettsége egyaránt hangsúlyozottan közéleti. Személyes tapasztalataik, sorsuk kiszabta élményeik ugyanúgy érvül szolgálhatnak e párhuzamba állításra, mint a figyelem, amelyet új köteteikkel keltettek.

Nyerges András biztató sikerrel valósítja meg célkitűzését, hogy az általános, a felszínes helyett nemcsak a hétköznapi fogható, hanem égető dolgaival viaskodjon. „Hát hogyan készülsz fel, / ha már szavaid is / megzavart csapatokként / hátrálva menekülnek” — kérdez a kötetnyitó vers. E sorok a felismerés melegében, heurisztikus szenvedéllyel mondják ki költői hitvallását: őszintén, nyíltan, pontosan fel-

tárni napjaink fő igazságát ma már inkább művészi tisztességesség, semmint bátorság kérdése.

A kötet nem tematikus elrendezésű. A dialektikus szemlélet természetesebb rendszert kíván meg. A rendszerező elv az alkotó ember világlátása, a művészi magatartás vezérfonala; jelen esetben a szocializmus kibontakoztatása, a forradalmárakat. Ez fűti sokszor félelmetessé a költő iróniáját.

Milyen témák férnek hát bele Nyerges András művészi világlátásába? Ami csak a ma gondolkodó emberének fontos és izgalmas. Vietnamtól Dél-Amerikáig ér tekintete a térben, az időben is addig, amíg megérthet valami lényegest a történelemből, hogy vele jobban bevilágítsa napjainkat. Az *Átmeneti himnusz*-ban ügyes válogatással rakja egymás mellé az utóbbi egy évszázad magyar közhelyeit, hogy bizonyítsa, mennyi förtelemben megfürödtünk. De nemcsak a miénket, Európa szegényét is célba veszi e gyilkos gúny. A *Quod erat demonstrandum* többet mond München lényegéről, mint akárhány történelemkönyv. E témakörhöz kapcsolódik az elűtő hangnemű *Lenin 1907* című szonett. Az évszámon a hangsúly! Az első orosz polgári demokratikus forradalom bukása már tény. S „most nő fel forradalmi élcsapatát / Leninnel egy maroknyi bolsevik”. A történelmileg meghaladott, helyre rakható dolgokkal — azt lehetne hinni — könnyű bánni, s hadakozni is könnyű. Ám ugyanez a harci kedv kikezd tabu életformákat, helyre tesz eleven tévedéseket (*Torzók*).

A költő iróniája mindig hozzásimul a tárgyhoz. Nyilván ez a fölös erőfeszítéstől való mentesség (melynek reprezentánsa a kötetben *Az emberiség szempontjából* is), ez a mérték adja lírai énjének különös jelenlétét a versekben. Gyakran ír harmadik személyben önmagáról, vagy jelképes történeteket mesél, s a játék értelme egyszer csak kiderül, robban egy jól időzített, váratlan villanásban (*Vízben, Energia, Kísérlet, Krimi*). E költemények ihletője nagyrészt a modern nagyváros emberének magánya, sőt az egyének a milliárdokra duzzadt emberiséghez viszonyított magánya. Mégsem tekinti alkalomnak az individuális türelmetlenségre, hanem arra a különös feladatra vállalkozik a költő, hogy torzítás nélkül megmérje önmagát a világban, s eközben mérje föl emberi felelősségét, az egyéni felelősséget általában is felmutatva. Ebben áll a kötet elsősorban említendő érdeme. A *Szociológia* vagy a *Tiszta lappal* a verseknek éppen az ilyen szemléletből fakadó művészi rangosság biztosít eszmei rangot is. Hiszen a társadalom ügyeskedő vámszedőiről, a türelmetlen ifjúságról lényegest mondani, jót, igazat írni nem fontosabb, mint az alkoholizmusról — éppen Magyarországon. A *Kocsma* hatásában mégis elmarad az előbbiekétől, nyilván azért, mert nem vibrál benne oly természetesen az a fintor, amely amazoknak a varázsát adja. Új kötete nyelvében is figyelemre méltó. Kifejezőeszközei kiváltképp a kötet második felében válnak pontos foglalatává mondanivalójának.

Simor András harmadik kötete érlelődő költőt reprezentál. Számára minden történés természetes abban az értelemben, hogy adott. Nem azt keresi, miért van valami, hanem azt, hogy jó-e. Ebből a szemléletből származik alkotói vértete, efféle természetességgel méri önmagát és tetteit a világhoz, biztosítva lírája pátosz-talanságát s erejét.

Költészete magától értetődően közéletti. A kötetnyitó *Nap ne süss fel* című költeménye utalásából Vietnam jut eszünkbe, noha név szerint nincs egyetlen ország sem említve. Ezért marad különös erénye a versnek, hogy a földkerekség valamennyi fekélyére képes utalni a mai ember világnyira tágult tájékozottságának gondjait hordva magában. Az internacionalizmus itt már nem definícióként, hanem működő eszmeként van jelen. Innen indulva táruul elénk a *Partizánerdő* egészének eszmeisége. Önmagában szokatlan, hogy Budapesthez művészi hőfokban mérve is ily közel essenek Szerbia, Spanyolország, Vietnam vagy Bolívia hegyei. Kötetében igen sok név zsúfolódik egymás mellé Radovan Zogovictól Ernesto Che Guevaráig. Simor Andrásnál ez természetes, ugyanis a költő életérzése például választja e forradalmárokat. A tárgykörbe sorolható versei közül a siratóénekek megrendítő egyszerűségével emelkednek ki a *Guillermo Lobatón Milles-ről*, a *Javier Heraud-ról*

írottak. Eszmei vitából növekszik több szólamú szép vallomássá a *Fegyvert, rosszkedvet, követ, haragot* című, harcosan szocialista költeménye. Vallomásra, önmegmérésre többször is sikerrel használja föl az efféle témát (*Változat egy Radovan Zogović-versre*), s a méltán kötetcímmé emelt vers is ide tartozik, a *Partizánerdő*: „partizánerdő, nyilak, bambuszkarók, karabélyok erdeje — erdőm! / járható út a kor dzsungelében, puskagolyók útja — utam!

Amilyen otthonossággal figyel Simor a világban zajló eseményekre, csak természetes, hogy környezetéből eredő élményei is felbukkannak költészetében. Érdekes azonban, hogy a két tárgykör elkülönítésére a hangnem kétfélesége kínálkozik a legbiztosabb egyedi módszerül. Tudniillik az együttérző csodálat hangja hirtelen gúnyossá, satirikussá lesz. Ez azzal van összefüggésben, hogy mai életünkre, közérzetünkre térve szinte kizárólag a negatív jelenségeket veszi célba. Mégsem borítja fel az egyensúlyt Simor alkotói világában ez a tény. Mert gondoljuk csak el, ha épp fordítva volna! A számonkérés olykor csak alig bicsaklik gúnyá (*Aggodalom*), olykor pedig, mint az öntudatlan ünneplők lelketlenségét a lírában, újszerű utánmondással ostromozó *Évforduló*-ban találoan gyilkos satírárt teremt. Egyaránt kellő biztonsággal használja a klasszikus epigrammát és állatmesét, vagy az újabb keletű songot. De előfordul, hogy sírverset vagy népi rigmust idomít könnyedén a gúny éles kifejezőeszközévé. Ötletességével kiemelkedik *Song a hajdani árulóról* című satírája, amelyben szenvedélyesen ítéli el az osztályáruló példáján a gyávaságot. Erejében ehhez mérhető az álforradalmár ügyeskedőt bemutató *Portré, A borbély*, mint korunk egyik nyárspolgártípusának találó gúnyrajza, vagy a szomorúságával is fojtogató *Tragédia*.

A költő magába nézésének legőszintébb lírai pillanataiban átcsap azért a komoly, sőt a meghatott hangnembe is. Itt elsősorban *A csönd is szólhat* című verse említendő. Vele záródik Simor költői kitérülködésének áramköre. *A pusztában világozó* indulatával mintha kívül esnék ezen, különösen, ha *Az eladó és a részeg*gel mérjük össze, amely sokkal inkább sajátja. (*Szépirodalmi, illetve Magvető Könyvkiadó 1970.*)

LOVRITY ENDRE

## KALÁSZ LÁSZLÓ: PARTTÓL PARTIG

Amikor 1967-ben megjelent Kalász László első kötete (*Szánj meg idő*), a költő már „teljes fegyverzetben” lépett az olvasók elé. Szalonnai elvonultságában egy sajátos élménykör ihletésében alakította ki egyéni, össze nem téveszthető versmodorát. Mondanivalója azért becses, mert valóban a táj szólal meg benne, a borsodi domboldalak, bányatelepülések életteli lüktetése. Kalász László tudatosan vállalja ezt a tájat, a táj magáénak érzi a költőt. Eleve más ez a „tájköltészet” azonban, mint volt — mondjuk — Tompa Mihályé. Az analógia önkényes és csak arra jó, hogy Kalász László intellektualizmusát, verseinek feszültségét kiemelhessük. Nem „szelíd” költő Kalász László. Verseinek feszültsége éppen a táj „szelídségének” és a költő belső indulatainak a konfliktusából fakad. A költő amikor mozdulatlanul szemléli a tájat, vagy éppen a hegy oldalait, erdeit járja be, bensejében végigéli a „kinti” világ ellentmondásait, és ezt vetíti vissza a tájra. Milyen ellentmondásokat érzel? Mindenekelőtt a gyermek- és kamaszkor vágyainak, tiszta eszményképeinek és a valóság kontrasztjait. Valami mást várt: tisztábbat, egyértelműbbet, egy iramodással elérhetőbbet. Ezt nem kapta meg az élettől. S ez kap hangot most kicsit kiábrándultan, fanyaron, rekedtesen a második kötetben: a *valóságé*, ahogyan a felnőt látna.